‘అమ్మా! నేను ఆఫీసుకు పోతున్నాను’ అన్నాడు పరమశివన్.

అతడు భోజనం పూర్తి చేసుకుని, చొక్కామీద గచ్చకాయ రంగు కోటు తొడుక్కుని చేతిలో ఫైల్తో వరండా లోకి వచ్చాడు. లోపలి తలుపు పక్కనే ఉన్నది మీనాక్షి. వేదమ్మకు రాత్రి అంతా జ్వరం. కాని, తెల్లవారేసరికి తగ్గింది. ఆమె ఓపిక చేసుకుని పక్క ఇంటి వర్ధనమ్మగారితో ఆ కబురూ ఈ కబురూ చెప్పి వస్తున్నదల్లా ఆ చిన్న వరండాలో పక్కకు తప్పుకుని, ‘మంచిది, నాయనా!’ అన్నది.

అంతలోనే మళ్ళీ ఏదో గుర్తుకురాగా ‘ఈవేళయినా ఆ చంద్రప్పన్‌కు ఉత్తరం రాయి, పరమూ!’ అన్నది కొడుకుతో.

అతడు తల ఊపి చెప్పులు తొడుక్కోబోయి నాలిక కరుచుకుని, ‘అరెరె! మరిచేపోయాను, మీనాక్షీ! నిన్న రాత్రి ఈ చెప్పు తెగింది. వీటితో ఇహ లాభం లేదు. నడవటం కష్టం’ అంటూ నవ్వి, చెప్పులను కాళ్ళతో ఒక మూలకు తోసి, వట్టి కాళ్ళతోనే పడిపి మెట్లు దిగి వీథిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

మీనాక్షి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. వేదమ్మ వరండాలో చాపమీద కూర్చున్నది.

బయట రోడ్డుమీద గొప్ప సంచలనం. రొద.

రోజూ తెల్లవారక ముందే జీవితపు హడావిడి మొదలవుతుంది. బస్సులూ, లారీలూ, కార్లూ, రిక్షాలూ ఎడతెగకుండా వస్తూ పోతూ ఉంటాయి. జనం చిన్నా పెద్దా అందరూ ఇరవైనాలుగు గంటలూ ఉరుకులు పరుగులు పెడుతూ గొడవ చేస్తూ తిరుగుతూ ఉంటారు. జనం చేసే రణగొణ ధ్వనితో, బస్సుల హారన్ల మోతతో, రిక్షా గంటల గణగణలతో మొత్తంమీద తెల్లవారింది మొదలుకొని రాత్రి బాగా పొద్దుపోయే వరకు చెవులకు విశ్రాంతి అనేది ఉండదు.

వేదమ్మ అలానే కూర్చుండిపోయింది. లోపల కోడలు పనిలో ఉన్నట్టున్నది. వరండా ముందున్న కొద్ది గజాల ఆవరణలో ఒకే ఒక చిన్న దానిమ్మ చెట్టున్నది. దానికి అయిదారు ఎర్రని పూలు పూచి ఉన్నాయి. సిమెంటు రాళ్ళ గోడ మీద బుల్లి పిట్ట ఒకటి ఎక్కడినుంచో ఎగిరి వచ్చి కూర్చుని రాగాలు తీస్తున్నది. కాని,

దాని గొంతు కీచుగా ఉండి సరిగా విని పడటమే లేదు. ఎదురుగా పెద్ద వేప. ఆ పక్కన పొడుగాటి గుబురు చెట్ల మధ్యగా [illegible] — మిణుగుర్లని [illegible] ఉంతే.

వేదమ్మకు అంతలో తన ఊరు గుర్తుకు వచ్చింది. [illegible] తన ఊరినీ, తన ఇంటినీ మరచిపోవడం ఎట్లా? ఆ పల్లెటూరులో ఎక్కడో [illegible] చిన్న [illegible] ఎల్లప్పుడూ శుభ్రంగా ఒద్దికగా ఉండే ఇల్లు. ఇంటి చుట్టూ విశాలమైన ఆవరణ. ఆవరణలో రకరకాల చెట్లు.

వేదమ్మ నిట్టూర్చింది. తరవాత చీరె చెరగుతో కన్నీరు తుడుచుకున్నది. రెండు సంవత్సరాల క్రిందట తాను ఇక్కడికి వచ్చే ముందు — భర్తకు చెప్పి వెళ్ళడానికి ముందే ఇంటి ముంగిట నాలుగు కొబ్బరి చెట్లు నాటింది. అవి ఇప్పుడు ఎలా ఉన్నాయో? ఆ చంద్రప్పన్ మంచివాడే గాని, శుద్ధ సోమరిపోతు. బడిలో పిల్లలకు సరిగా పాఠాలు చెప్ప డానికే వాడికి బద్ధకం. ఎంతసేపూ పొగాకు నములుతూ, సినిమా కబుర్లు చెబుతూ తిరగడం తప్పిస్తే వాడికి మరో ధ్యాసే లేదు. 'ఏదో బడిపంతులు కదా' అని తప్ప వాడిమీద ఎవరికీ సదభి ప్రాయమే లేదు. తాను ఇక్కడికి వచ్చే ముందు చంద్రప్పన్ కాళ్ళా వేళ్ళా పడి బతిమిలాడితే దయతలచి, 'సరే పిల్లా పాపా కలవాడివి. అంతగా ప్రాధేయపడు తున్నావు కాబట్టి ఇల్లు నీకు అప్పగి స్తున్నాను. కాని, జాగ్రత్తగా ఉండాలి సుమా? ఇంటిని శ్రద్ధగా చూసుకో. నీ ఆవిడ నీ కంటె బద్ధకస్తురాలు. నాకు తెలుసుగా దాని సంగతి. పిల్లలకు స్నానం కూడా చేయించకుండా ఊరిమీద తిప్పుతూ ఉంటుంది. దానికి గట్టిగా చెప్పు. ఇంటిని శుభ్రంగా ఉంచుకోండి. మళ్ళీ నేను తొందరలోనే వచ్చేస్తాను. ఎల్లకాలమూ పరాయి దేశంలో ఉండను కదా! ఎప్పటికయినా ఇక్కడ మట్టి కావలసిన దాన్నే. ఇల్లు ఇప్పు డెట్లా ఉందో, నేను మళ్ళీ వచ్చేసరికి అట్లాగే ఉండాలి' అన్నది తాను. చంద్రప్పన్ అన్నిటికీ తల ఊపాడు. కాని, తనకు నమ్మకం లేదు. ఎన్నడూ ఒక్క సాలెగూడయినా లేకుండా శుభ్రంగా కళకళలాడుతూ ఉండే ఇల్లు, ఇప్పుడెట్లా ఉందో ఏమో? ఇంటి వెనక ఆవరణలో మూలగా పెద్ద శివన్ ఎప్పుడో వేసిన మామిడి చెట్టున్నది. అది కాలం వచ్చే సరికి విరగ కాస్తుంది. తాము తినగలిగి నన్ని తిని ఊరంతటికీ పంచేవారు. అది ఇప్పుడెట్లా ఉందో? చంద్రప్పన్ తా నిక్కడికి ఎదురువేరి వచ్చేముందు చాలా వాగ్దానాలు చేశాడు. ఇల్లు జాగ్రత్తగా కాపాడుతుంటానని, దీని చివర ఉన్న రెండెకరాల కొబ్బరి తోటమీద వచ్చే ఆదాయం తన దగ్గర పనిచేసి సకాలంలో పంపిస్తానని, మామిడి చెట్టు మీద కూడా ఆదాయం చూపిస్తానని గట్టిగా చెప్పాడు. కాని, రెండు సంవత్సరాలు దాటింది. ఇంతవరకూ అక్కడి నుంచి ఎర్రని ఏగానీ కూడా రాలేదు. ఉత్తరం వ్రాయిస్తే సమాధానమే లేదు. కొడుకును 'పోనీ, ఒకసారి వెళ్ళి చూసిరా, నాయనా' అంటే అతడేమో నవ్వి, 'ఎందుకమ్మా? అంతదూరం డబ్బు ఖర్చు పెట్టుకొని పోతే వచ్చే దెంత చెప్పు? పదో పాతికో వస్తేను. దానికోసం వందలు ఖర్చుపెట్టడం దండుగ కదూ?' అంటాడే గాని, అతనికి ఇల్లూ, పొలమూ ముఖ్యం కాదు. అతని కా మమకారమే లేదు.

వేదమ్మ లేచి నెమ్మదిగా ముందు గదిలోకి వచ్చింది. ఆ గది చాలా చిన్నది. ఒక వైపున చిన్న టేబులూ, దాని ముందొక పాత కుర్చీ, మాసిన బట్టలు తలుపులపైనా, దణ్ణెంపైనా వేలాడు తున్నాయి. కిటికీలోనుంచి కొద్దిగా వెలుతురు లోపల పడుతున్నది. అల్మారాలో నాలుగు అరలూ నాలుగు అరణ్యాలలా ఉన్నాయి. పై అరలో పరమశివన్ పాత చదువుకు సంబంధించిన పనికిరాని పుస్తకాలు చిందరవందరగా ఉన్నాయి. రెండో అరలో ఏవేవో కాగితాలు. క్రింద అరలో చిరిగిన బట్టలు, ఒక పగిలి పోయిన సిరాబుడ్డి, కళాయి పోయి మాసి పోయిన చిన్న అద్దం, తిలకం సీసా.

టేబిల్ పైన పాత ఫొటో ఉంది. దాని ఫ్రేము పాతబడి వెలిసిపోయి ఉంది. లోపలికి పురుగులు పోయి కొట్టివేసి నందువల్ల ఫొటోలో చాలా రంధ్రాలు పడ్డాయి. ఒక పెద్ద రంధ్రం సరిగా వైద్యనాథన్ నుదుట ఉంది.

వేదమ్మ నెమ్మదిగా ఆ ఫొటోను అందుకుని చీరె చెరగుతో తుడిచి కళ్ళకు దగ్గరగా ఉంచుకుని చూసింది.

ఫొటోలో వెనుక తమ ఇల్లు. కుడి పక్కన ఒక చెట్టు.

వైద్యనాథన్ తలపాగాతో, నుదుట విభూతితో, చేతి కర్రతో దర్జాగా, హుందాగా కుర్చీలో కూర్చుని ఉన్నాడు. తాను ఎప్పటిదో పెళ్ళినాటి కంచి పట్టు చీరె కట్టుకుని ఉంది. అది కనకాంబరం రంగు చీరె. తన కిప్పటికీ గుర్తే. ఫొటోలో తన ముఖం కళకళలాడుతున్నది. చిరునవ్వును పెదవుల మధ్య దిగించి, కుర్చీ మీద ఒక చెయ్యి ఆనించి నిలబడి ఉంది.

ఆ నాడు ఒక పెద్దమనిషి తమ ఇంటికి వచ్చాడు. ఆయన చాలా కాలం పాటు ఏదో ఉగ్గని జబ్బుతో బాధ పడ్డాడు. ఎందరి దగ్గర ఎన్ని మందులు వాడినా ప్రయోజనం లేక ఆశ వదులు కున్నప్పుడు, ఎవరో చెప్పగా వచ్చి, వైద్య నాథన్ దగ్గర మందు తీసుకున్నాడు. నెల రోజుల్లో జబ్బు తగ్గి అతడు మామూలు మనిషైనాడు. ఇక అతని ఆనందం చెప్పనలవికాదు. ఒకనాడు వచ్చి తన వ్యాధి నయం చేసినందుకు కృతజ్ఞత తెలుపుకుని, డబ్బు ఇచ్చి, వెళ్ళిపోయే ముందు తన దగ్గర కెమేరా ఉందని, తను ఫొటో తీస్తానని అన్నాడు. వైద్యనాథన్ వద్దంటే అతను వినలేదు. ఒంటరులిద్దరూ పార్వతీ పరమేశ్వరుల్లాగ ఉన్నారని, ఫొటో తీసి తన దగ్గర ఎల్ల కాలం అట్టే పెట్టుకుంటానని అన్నాడు. మరునాడు నిజంగానే కెమేరా పట్టుకుని వచ్చాడు. వైద్యనాథన్‌కు ఫొటో దిగడం ఇష్టం లేదు. అంతకు ముందెప్పుడూ వారు ఫొటో తీయించుకోలేదు. వేదమ్మకు మాత్రం లోలోపల ఫొటో అంటే సంబరంగానే ఉంది. కాని, భర్త ఒప్పుకో డేమోనని సందేహించింది. వైద్యనాథన్ చివరకు మెత్తబడి 'సరే' అన్నాడు. ఎప్పుడూ లేనిది చొక్కా వేసుకున్నాడు. తలపాగా చుట్టాడు. నుదుట దట్టంగా విభూతి పెట్టించాడు. మెడలో హారం లాగా పై పంచె వేసుకున్నాడు. ఈ లోపల తాను కూడా పట్టు చీరె కట్టుకుని సిద్ధ మైంది. ఒక అరగంట ప్రయాసపడి తరవాత ఒక్క క్షణంలో 'క్లిక్' మని పించి ఆ పెద్దమనిషి వెళ్ళిపోయాడు. మరో మూడు రోజుల తరవాత ఈ ఫొటో వచ్చింది. ఆ నాడల్లా వేదమ్మ ఎంతో సంబరపడిపోయింది.

వేదమ్మ ఉలికిపడింది. మీనాక్షి లోపలినుంచి ఎప్పుడు వచ్చిందో ఏమో గుమ్మంలో నిలబడి 'రండి, అత్తయ్యా! చారు వేసుకుని నాలుగు మెతుకులు తిందురుగాని. ఆ తరవాత మాత్ర వేసుకోవచ్చు' అని పిలుస్తున్నది.

'నువ్వు కానీయ్, అమ్మా! నాకు ఆకలి లేదు. లంఖణం ఉంటే మంచిది' అన్నది వేదమ్మ.

. మీనాక్షి ఏమనుకున్నదో ఏమో లోప లికి వెళ్ళిపోయింది.

గోడమీద కొడుకు పెళ్ళి ఫొటో ఉంది. వేదమ్మ కొద్ది క్షణాలు దాని వంకనే కళ్ళార్పకుండా చూసింది. పరమ శివన్ పెళ్ళికొడుకు వేషంలో కుర్చీలో కూర్చుని ఉన్నాడు. మీనాక్షి పెళ్ళి బట్టలతో, నుదుట కళ్యాణ తిలకంతో

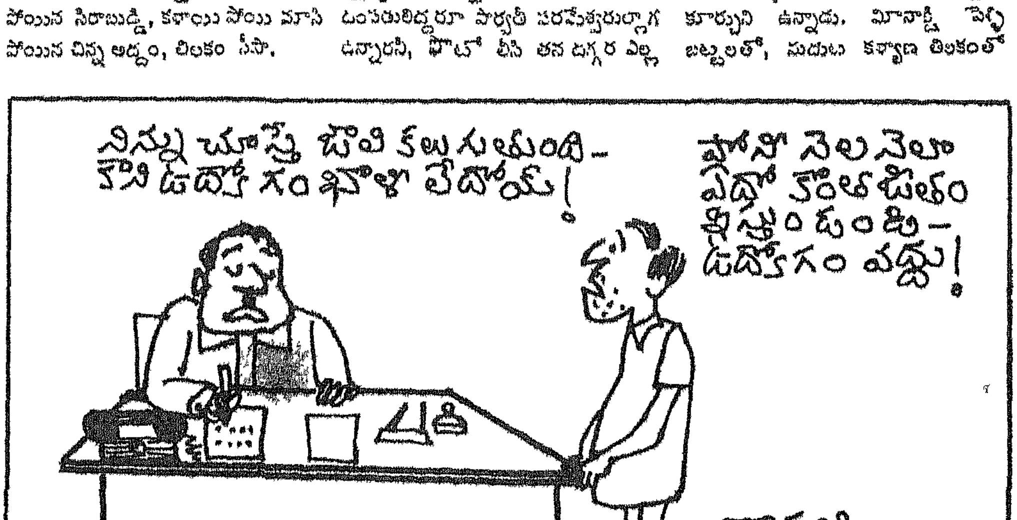

ఎర్పు వస్తూనే ఉంది. ఇద్దరినీ ఏమిటా చూస్తుంటారు. వేదమ్మ కొడుకు వొమ్ము ...లక ఆరిందిగా చూసింది. మీనాక్షి బాగానే ఉంటుంది. మంచి అణకువ కలిగిన పిల్ల కూడా. కాపోతే వైద్యనాథన్ మాత్రం పసిపోయేదాకా మనస్సులో బాధపడుతూనే ఉన్నాడు. ఆ బాధను ఆయన దాచుకోలేదు. దానితో అంటూనే ఉండేవాడు. కొడుకు చేసిన నేరం కూడా ఏమీ లేదు. తండ్రి కుదిర్చిన సంబంధం చేసుకోనన్నాడు. ఆ పిల్ల పేరు వేదమ్మకు సరిగా గుర్తులేదు. వేటి అని కావోలు పిలిచేవా రందరూ. అసలు పేరు సుజాతో, సుమిత్రో గుర్తు లేదు. సంపన్నుల పిల్ల. బోలెడు కట్నం ఇస్తామన్నారు వారు. పెళ్ళికాగానే పరమశివన్‌కు ఆ పట్నం పక్కనే తమ పలుకుబడి ఉపయోగించి మంచి ఉద్యోగం కూడా ఇప్పిస్తామన్నారు. ఉన్న ఊరూ, దేశం కదలకుండా కొడుకూ, కోడలూ తమ కళ్ళముందే ఉంటారనీ, వృద్ధాప్యంలో అండగా ఉంటారనీ వైద్యనాథన్ ఎంతగానో ఆశలు పెట్టుకున్నాడు. కాని, పరమశివన్ అప్పటికే డిగ్రీ పుచ్చుకుని గవర్నమెంటు ఉద్యోగాలకు దరఖాస్తులు పెట్టి కూర్చుని, దేశంలో ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోవాలి అన్నట్టు సిద్ధంగా ఉన్నాడు. తండ్రి ఆ సంబంధం గురించి చెప్పగానే ముందు పెళ్ళి వద్దన్నాడు. తరవాత కట్నం తీసుకోనన్నాడు. ఆపైన తన కా సంబంధం ఇష్టం లేదన్నాడు. వైద్యనాథన్ కొడుకుని బలవంత పెట్టలేదు గాని లోలోపల చాలా బాధపడ్డాడు. తరవాత పరమశివన్‌కు ఉద్యోగం వచ్చి దూరదేశానికి వెళ్ళిపోతున్నాడని మరింత బాధపడ్డాడు. కొన్నాళ్ళ తరవాత కొడుక్కి నచ్చిన సంబంధం తప్పని సరయి చేశాడే గాని, లోలోపల ఆయనకు కోపం, బాధ మాత్రం తగ్గలేదు. చివరకు గుండెజబ్బుతో హఠాత్తుగా గంటల మీద చిలక ఎగిరిపోయింది. పరమశివన్ టెలిగ్రామ్ అందుకుని బయలుదేరి రోజున్నర పైగా ప్రయాణం చేసి ఊరికి చేరుకునే సరికి అంతా అయిపోయింది. అంతసేపు శవాన్ని పెట్టుకుని కూర్చోవడ... కష్టమై పోయింది.

వేదమ్మకు ఒకటే తృప్తి. ఎక్కడయితేనేం? కొడుకు సుఖంగా ఉండటమే ఆమెకు కావలసింది. కాకపోతే తాను స్వంత ఊరు వదిలి, దేశం కాని దేశంలో పరాయి వాళ్ళ మధ్య ఉండవలసి రావడం ఒక్కటే ఆమెకు కించిత్ బాధ కలిగించింది. చుట్టూ ఉన్నవాళ్ళందరూ మంచివాళ్ళే. కలుపుగోలుగా ఉండేవాళ్ళే. కాని, ఇప్పటికీ వేదమ్మకు మాత్రం లోలం బాధగానే ఉంటుంది. ఆమెకు తన ఊరు, ఆ ఊరి గాలి, అక్కడి చెట్లూ చేమలూ, అక్కడి ఆకాశం, అక్కడి మనుష్యులు ఎంతో దగ్గర. ఆమె జీవితమంతా అక్కడే గడిచింది. భూమిమీద పడింది మొదలు పుట్టిల్లు, మెట్టినిల్లు తప్ప మరెక్కడికీ వెళ్ళి ఎరగదు. జీవితంలో అతి ముఖ్యమైన పురుళ్ళు, పుణ్యాలు, కష్టాలు, సుఖాలు, కన్నీళ్ళు, పేరంటాలు, నవ్వుకుంటున్న వంటల్లు వాళ్ళు— అన్నీ అక్కడే.

వేదమ్మకు గుండెలో కలుక్కుమన్నట్టయింది. గుండెలో ఏ మూలనో బాధ. సరం కదిలినట్టు బాధ ...

అంతలో పక్క ఇంటి వర్ధనమ్మ కొడుకు, చివరివాడు 'మామీ, అమ్మ రమ్మంటున్నది' అంటూ వచ్చాడు.

వేదమ్మ కదిలి వస్తున్నా, పద అన్నది. వాడు ఈల వేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

వర్ధనమ్మది కూడా తమ ప్రాంతం లోనే ఏదో ఊరు. ఆమె భర్త కూడా రైల్వే ఉద్యోగి. అయితే, పరమశివన్ చేస్తున్నదానికంటె కొంచెం పెద్ద ఉద్యోగం. మనిషి చాలా మంచివాడు. అతిశయం, గర్వం ఏమాత్రం లేవు. ఇతరులకు కష్టం వస్తే విలవిలలాడి పోతాడు. వర్ధనమ్మ కూడా చాలా కలుపుగోలు మనిషి. ఇక్కడ చాలా ఏళ్ళనుంచి ఉండిపోయినందువల్ల ఇంట్లో అందరికీ తెలుగే అలవాటయిపోయింది. ఎవరూ వారిని తమిళులని అనుకోరు. వర్ధనమ్మకు నలుగురు పిల్లలు. అంతా ఇక్కడే పుట్టి పెరిగారు. పెద్దవాడు విశాఖపట్నంలో ఏదో పెద్ద చదువు చదువుతున్నాడు. తరవాతి పిల్లకు పెళ్ళిచేసి అత్తవారింటికి పంపించారు. అల్లుడు ఒరిస్సాలో ఎక్కడో ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. ఇంకా కాపురం పెట్టలేదు. మూడో వాడు స్థానిక కళాశాలలో బి. ఎస్‌సి. చదువుతున్నాడు. చివరివాడు ఆరేళ్ళవాడు, మణి. స్కూల్లో చదువుతున్నాడు.

వేదమ్మకు తలుచుకుంటే ఆశ్చర్యంగా ఉంటుంది. వర్ధనమ్మ, ఆమె మొగుడు, పిల్లలు ఎవరికీ తమ ఊరే గుర్తు రాదు. వారిది తిరుచ్చిలో ఏదో ఊరు. అక్కడ కొంచెం పొలం, ఇల్లు ఉన్నాయి. క్రొత్తకొత్తమైన నాటినీ, ఆ ఊరినీ వాళ్ళు పూర్తిగా వదిలేసినట్టే లెక్క. ఆ ఇంట్లో ఎవరుంటున్నారో, ఆ పొలం ఎవరు చేసుకుంటున్నారో వారికి అసలు తెలియదు; పట్టించుకోరు. ఒక సార్యాయం వేదమ్మ ఆ మాటే అంటే వర్ధనమ్మ నిట్టూర్చి "అవన్నీ ఇక మరిచి పోవలసిందే, మామీ! స్వంత ఊరు, ఆస్తి, మమకారం అన్నీ ఇక సాగవు. రోజులు మారుతున్నాయి. ఇంకా మారుతాయి. ఎక్కడో పుట్టడం, మరెక్కడో కడుపు చేత పట్టుకుని పోవడం తప్పదు. ఉదాహరణకు మా అమ్మడి సంగతి తీసుకో. ఇక్కడే పుట్టి ఇక్కడే పెరిగింది కదా? ఇప్పుడు ఒరిస్సాలో ఉండాలి. ఏం చేస్తాం? తప్పదు మరి" అని కొంచెం ఆగి, మళ్ళీ నెమ్మదిగా — "మా ఊరు, మా ఇల్లు నాకూ ముఖ్యమే. అక్కడి బంధువులు కూడా ముఖ్యమే. కాని, ఇంతదూరం ఏదో ప్రవాహంలో పడి కొట్టుకువచ్చేశాం. అక్కడి మావాళ్ళందరూ ఎట్లా ఉన్నారో, ఏం చేస్తున్నారో, ఎవరున్నారో, ఎవరు పోయారో మాకు తెలియనే తెలియదు. బొత్తిగా సంబంధాలు లేవు. ఇక ఎక్కడంటే అదే మన ఊరని సరిపెట్టుకోవలసిందే. అంతకు మించి చేసేదేమీ లేదు" అన్నది.

వేదమ్మ గుమ్మంలో నిలబడి "అమ్మా, ఆ వర్ధనమ్మగారెందుకో రమ్మన్నది, వెళ్ళొస్తాను" అని తలుపు దగ్గరికి లాగి నెమ్మదిగా నడిచి పక్క ఇంటికి వచ్చింది. వారు ఉంటున్న ఇల్లు కొంచెం పెద్దది. వేదమ్మ లోపలకు అడుగు పెట్టేసరికి ముందు హాల్లో కొయ్య గుర్రం ఎక్కి ఊగుతున్న మణి 'అమ్మా! మామిగారొచ్చారు' అని రాగం తీస్తూ లోపలికి వెళ్ళాడు.

అంతలో వర్ధనమ్మ చీరె కొంగుకు చేతులు తుడుచుకుంటూ ముందు హాల్లోకివచ్చి హడావిడిగా — 'మామీ! ఇప్పుడే పోస్టువాడు కార్డు ఇచ్చి వెళ్ళాడు. నాకు సరిగా అర్థం కావడం లేదు. కాస్త నువ్వు చదివిపెట్టు' అన్నది బల్లమీది కార్డు వేదమ్మకు అందిస్తూ.

వేదమ్మ కార్డును అందుకుని అటూ ఇటూ తిప్పి చూసింది. ఆమెది అంతంత మాత్రపు చదువు. ఆ ఉత్తరంలో వ్రాత క్లిష్టంగానే ఉన్నా గజిబిజిగా ఉంది.

వేదమ్మ — "నాకు కళ్ళు సరిగా కనిపించవు. జోడు పగిలిపోయిందిగా మొన్న? మా మీనాక్షిని పిలుస్తాను" అంటూ కోడలికోసం మణిని పంపించింది. వాడు రైలు లాగా 'కుండ్' మని అరుస్తూ పరుగెత్తి పోయాడు.

వేదమ్మ ఆ ఉత్తరం సంగతే మ... కూర్చుండిపోయింది. వర్ధనమ్మ అందులో విషయం తెలియక ఆదుర్దా... అలాగే గుమ్మాని కాసుకుని ... ఉంది.

రెండు నిమిషాలు గడిచాయి. ఇంత సేపూ వేదమ్మ మనసులో తమ ఊరూ, తమ ఇల్లూ, అక్కడి ఎరినలూ, ఆకాశం, చెట్లూ చేమలూ కదులు తున్నాయి. అక్కడి గాలి అద్భుతమైన సంగీతం పాడుతున్నట్టు ఏచేది. ఆ సముద్రం దూరతీరాల పురాతన గాథలను అనవంలో పాడి. వినిపిస్తున్నట్టు ఘోషిస్తూ ఉండేది. అక్కడి పక్షులు తియనైన అరవంలో రాగాలు తీస్తూ ఉండేవి.

అంతలో మీనాక్షి వచ్చి, 'ఏమిటి సంగతి, పిన్నీ?' అని అడిగింది. వర్ధనమ్మ *ఆదుర్దాగా కార్డు అందుకుని ఆమె, పిన్నీ,* 'కాస్త చదివి పెట్టు, తల్లీ' అన్నది.

మీనాక్షి కార్డు అందుకుని చదవడం ప్రారంభించింది. ఒక్క నిమిషం బరువుగా గడిచింది. వేదమ్మ, వర్ధనమ్మ ఆమెవంక, కదులుతున్న ఆ పెదవులవంక ఆదుర్దాగా చూస్తూ ఉండిపోయారు.

మీనాక్షి — 'మంచివార్త కాదు, పిన్నీ. మీ బాబాయి గారు — పేరు భూతలింగంగారు—వారం రోజులయింది పోయారట. కొడుకు ఉత్తరం రాశాడు' అన్నది కార్డు చించివేస్తూ.

వర్ధనమ్మ గుమ్మాని కాసుకుని, 'భూతలింగం బాబాయి ... అయ్యో — పోయాడా?' అని మాత్రం అన్నది. అంతలోనే ఆమె కళ్ళు ఆర్ద్రములైనాయి.

కొద్ది క్షణాలాగి, 'ఎంతో మంచివాడు, మామీ! పెద్ద వయసుకూడా ఉండదు. అరవైలోపే. మహా ఉంటే ఏభై ఎనిమిదేళ్ళుంటాయి. నన్ను చిన్నప్పుడు ఎత్తుకుని తిప్పేవాడు. మనిషి రాయిలాగా, ఆరోగ్యంగానే ఉండేవాడు. పిల్లల్లేరు. పెళ్ళాం పోయింది. నాకు తెలిసి ఒక్కసారి మాత్రం పెద్ద జబ్బు చేసింది. బతక ననేవాడు. ఎన్ని మందులు వాడినా లాభం లేకపోయింది. చివరకు ఎవరో చెప్పారని ఏదో పల్లెటూళ్ళో ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడి దగ్గర మందు తిన్నాడు. నెల రోజుల్లో జబ్బు జాడలేకుండా పోయింది. అన్నట్టు, ఇంట్లో ఒక ఫోటో ఉండాలి. నాకు గుర్తు వస్తున్నది. అది ఆయన తీసిందే. ఆ వైద్యుడి ఫోటో భార్యతో సహా తీశాడు. అతన్ని గురించి చాలా పొగుడుతూ ఉండేవాడు. ఎప్పుడూ కెమేరా ఒకటి మెడలో వేసుకుని తిరుగుతూ ఉండేవాడు. అయ్యో, పాపం, పోయాడా?' అన్నది కను తుడుచుకుంటూ ...

వేదమ్మ కళ్ళు పెద్దవిచేసి, 'ఏ ఫోటో? అది?' అని అడిగింది. ... *వర్ధనమ్మ అంతలోనే ...* 'ఇప్పుడేం చెయ్యగలం, మామీ! అక్కడికీ ... లేము. ఏం చెయ్యాలి?' అన్నది.

మీనాక్షి నెమ్మదిగా '...

చేసేందుకు? అంతా అయిపోయిందిగా? ఒక కార్డు రాసి పడెయ్యండి' అన్నది.

'అవును. అంతే. అంతా అయిపోయిందిగా? ఇంక మనం చేసేదేముంది? బహుశా ఎవరినో పెంచుకుని ఉంటారు. లేకపోతే ఈ ఉత్తరం రాసిందెవరు? అది ఎవరో మనకు తెలియదు. ఒక కార్డు రాసి పడేస్తే సరి. మాకు స్నానం వగైరా లేవి ఉండవుగా? అవున్లే, లేవు. అన్నట్టు ఆ ఫొటో...అదెక్కడ ఉందబ్బా!' అంటూ వెదకడం ప్రారంభించింది.

మీనాక్షి ఈ లోపల 'అత్తయ్యా! ఎట్లా ఉంది ఒంట్లో?' అంటూ వేదమ్మ దగ్గరికి వచ్చి నుదుట చెయ్యి వేసి, 'జ్వరం వస్తున్నది. జ్వరం తగ్గినట్లే. ఆ మాత్ర వేసుకోండి. రండి, పోదాం' అన్నది.

వేదమ్మ లేవలేదు. 'వెళదాం. ఉండు' అని ఊరుకున్నది. ఈ లోపల వర్ధనమ్మ వెదుకులాట ఫలించినట్లున్నది. క్రింది సొరుగులోంచి ఒక ఫొటో పైకి తీసి నవ్వుతూ, 'ఇదుగో, మా బాబాయి తీసిన ఫొటో. ఆ వైద్య దంపతులది' అంటూ వేదమ్మ దగ్గరికి వచ్చింది.

వేదమ్మ దాన్ని అందుకుని చూసింది. ఇది తన ఇంట్లో ఉన్న దానివలె మరీ పాతబడిపోలేదు.

అంతలోనే మీనాక్షి తల తిప్పి ఆ ఫొటో వంక చూసి, 'ఈ ఫొటో... ఇది మీ ఇంట్లోనూ ఉందా?' అని ఆశ్చర్యపోయి తరవాత నవ్వుతూ వర్ధనమ్మ వంక తిరిగి, 'ఈ ఫొటో మా ముందు గదిలో బల్ల మీద చూడలేదూ, పిన్నీ?' అంటూ ఫొటో మీద వేలు ఉంచి, 'ఇదెవరో చెప్పండి చూద్దాం' అన్నది.

వర్ధనమ్మ శ్రద్ధగా చూసి 'అరె, మామీ ... నువ్వేనా? మీ వారేనా ఆ డాక్టరు! మా బాబాయి తెగ పొగిడేవాడు' అన్నది.

వేదమ్మ లేచింది. ఇప్పుడామె కళ్ళ నిండా నీళ్ళున్నాయి. ఏదో మాట్లాడబోయింది కాని, గొంతు పెగలలేదు.

కొన్ని క్షణాల తరవాత మీనాక్షి 'రండి, పోదాం' అని అత్తగారిని నడిపించుకుని ఇవతలికి వచ్చింది. అత్తా కోడళ్ళిద్దరూ తమ వాటాలోకి వెడుతూ ఉండగా వేదమ్మ హఠాత్తుగా వీధిలోకి చూసింది. ఒక్క క్షణం కదలకుండా అలాగే నిలబడిపోయింది.

ఎవరో పోయినట్టున్నారు. నలుగురు మనుషులు మోసుకుపోతున్నారు. ముందు కుండ పట్టుకుని తడి గుడ్డలతో ఒక యువకుడు నడుస్తున్నాడు. ఎవరిదో అంతిమ యాత్ర ఆ విధంగా నిశ్శబ్దంగా కొనసాగుతున్నది. వీధిలో జనసంచారం మామూలుగానే ఉంది. బస్సులూ, రిక్షాలూ వస్తూ పోతూనే ఉన్నాయి. శవం వెనక ఇద్దరో, ముగ్గురో నడుస్తున్నారంతే.

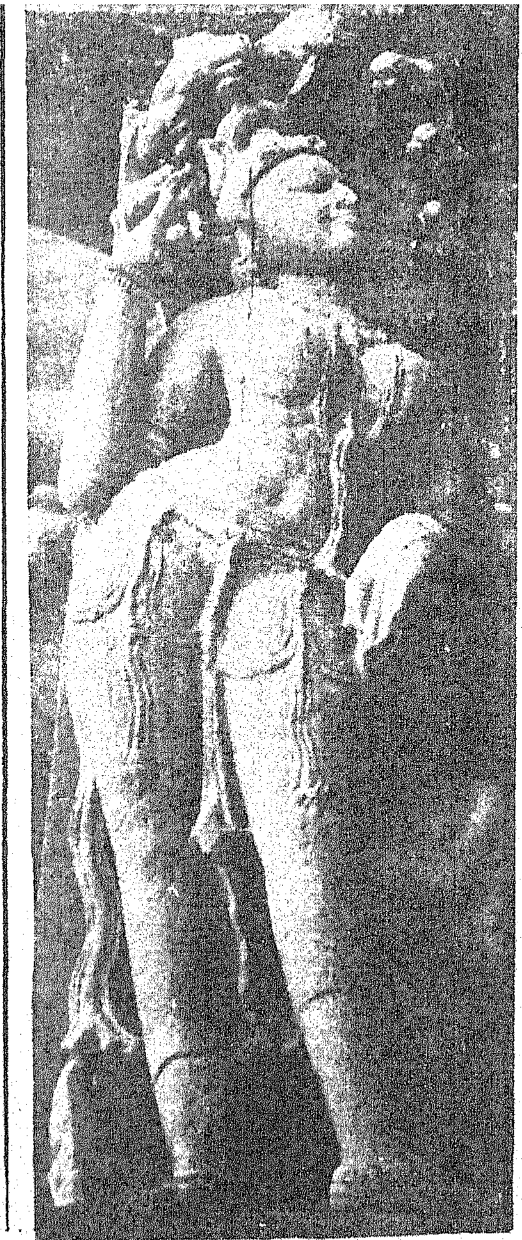

వేదమ్మ కోడలితో నెమ్మదిగా — 'ఇక్కడ శ్మశానం చాలా దూరం కాబోలు' అన్నది.

మీనాక్షి ఒక్కసారి అత్తగారి కళ్ళలోకి చిత్రంగా చూసి, 'అవును. రెండు, మూడు మైళ్ళు ఉంటుందనుకుంటాను. నాకూ సరిగా తెలియదు. మీరు లోపలికి రండి. కాస్త నాలుగు మెతుకులు తింటే మంచిది' అన్నది.

వేదమ్మ లోపలికెళ్ళి మాత్ర వేసుకుని నీళ్ళు తాగింది. తరవాత 'కాస్సేపు నడుం వాల్చి లేచి అప్పుడు ఆకలయితే చారూ అన్నం తింటాను. లేకపోతే లంఖణమే మంచిది' అన్నది చాపమీద పడుకుంటూ.

మీనాక్షి మలో పక్కన మంచంలో కూర్చుని ఏదో పుస్తకం చేతిలోకి తీసుకుంది. పిచ్చికలు రెండు, మూడు కిటికీలో నుంచి ఎగిరివస్తూ, మళ్ళీ బయటికి పోతూ హడావిడి చేస్తున్నాయి. దూరంగా వేగంగా వస్తున్న బస్సు హారను ధ్వని ఆగకుండా కర్ణకఠోరంగా వినిపిస్తున్నది.

ఉన్నట్టుండి వేదమ్మ ఒక చేతిమీద కొంచెం లేచి, 'అమ్మా! మీనా! నా దగ్గర వచ్చి కూర్చో కాస్సేపు' అన్నది.

మీనాక్షి లేచి చేతిలో పుస్తకంతోనే వచ్చి అత్తగారి పక్కన కూర్చుంది.

వేదమ్మ కోడలి చెయ్యి పుచ్చుకుని హఠాత్తుగా 'మన ఊళ్ళో శ్మశానం ఊరికి చాలా దగ్గర. బావి దాటి చెట్ల మధ్యనే ఉన్నాది. ఒకసారి కొన్నాళ్ళ క్రితం మీ అత్తగారు — మీ మామగారికి వరసకు తమ్ముడులే — పోతే అంత బాధ్యత పట్టుకోలేకపోయాం. అప్పుడు ఆమెను బంధువులంతా మోసుకొని తీసుకొచ్చారు మనకు. ఆ దోవలో చెట్లు ఎన్నో ఉంటాయి' అన్నది.

మీనాక్షి పుస్తకంలోకి చూస్తున్నదే గాని, ఆమె గుండెలు భయంతో గుబగుబలాడాయి. అనుమానంగా అత్తగారి ముఖంలోకి చూసింది.

మళ్ళీ వేదమ్మ 'నేను పెద్దదాన్నయిపోయాను కదా! ఇక్కడే కన్నుమూస్తాను. అప్పుడు మన పరువు నన్ను ఇక్కడే ...' అంటూ ఆగిపోయింది. ఆ తరవాత ఆమె గొంతు పూడుకుపోయింది.

మీనాక్షికి మతి పోతున్నట్టయింది. ఆశ్చర్యంలో నుంచి తేరుకుని అత్తగారి నుదుట చెయ్యి ఉంచి, 'పడుకోండి కాస్సేపు' అన్నది.

వేదమ్మ తల ఊపిందేగాని, వెంటనే పడుకోలేదు. మళ్ళీ నెమ్మదిగా — 'నే నిక్కడే పోవడం ఖాయం. అప్పుడు వాడు అంత ఖర్చుపెట్టి ఈ కట్టెను అంత దూరం మన ఊరికి తీసుకుపోతాడా? ఇబ్బంది కదూ? అందుకని ఇక్కడే ... అంతేలే ... అంతకన్నా చేసేదేముంది? వర్ధనమ్మ చెప్పిందే నిజం. రోజులు మారుతున్నాయి. మనమూ మారాలి. ఇలాంటి వన్నీ వదులుకోకపోతే కుదరదు. అంతే. అవన్నీ భ్రమలు. పాతకాలపు భ్రమలు. ప్రాణం పోయిన తరవాత కట్టెను ఎక్కడ మట్టిచేస్తేనేం? అంతా ఒకటే' అన్నది గొణుగుతున్నట్టు.

ఆమెకు అంతలో నిద్ర ముంచుకు వచ్చింది. కదలకుండా బరువుగా ఊపిరి తీస్తూ పడుకుండిపోయింది. నిద్రలో ఆమెకు రెండు చిన్న కలలు వచ్చాయి. తన ఊళ్ళో ఇళ్ళన్నీ మాయమై పోయాయట. అక్కడ ఇప్పుడంతా గంధపు చెట్లు దట్టంగా లెక్కలేనన్ని పెరిగి ఉన్నాయట.

ఆమె నిద్రలో అటు నుంచి ఇటు తిరిగి పడుకున్నది. మరి కాస్సేపటిలో రెండో కల. ఆకాశం నిండా ఒక్క అంగుళమైనా ఖాళీలేకుండా అసంఖ్యాకంగా లక్షలూ కోట్లాదిగా కాకులు క్రిక్కిరిసి కనిపించాయి. అవన్నీ నిశ్శబ్దంగా ఉన్నాయట.

వేదమ్మ మళ్ళీ మరోవైపు తిరిగి పడుకుంది. మీనాక్షి అత్తగారి నుదుట చెయ్యి ఉంచి చూసి, 'జ్వరం తగ్గిపోయింది' అనుకున్నది తనలో.

వేదమ్మ ప్రశాంతంగా నిద్రపోతున్నది. కలలు లేని నిద్ర పోతున్నది. ★